

מספר שאלון : 2216	מספר יח"ל: 1	בגרות במקצוע: היסטוריה ב'
כותב פתרון הבחינה: נוחי קירצמן	שעת בחינה: 13:30	תאריך בחינה: 7/6/18

פרק ראשון

1. מקור- החיים בגטאות.

א. סיבה מוצהרת/רשמית/גלויה/תעמולתית-שקרית:

השלטונות הנאצים העלו נימוקים שונים להקמתם של הגטאות, שהיו למעשה חלק מהתעמולה הנאצית:

· כדי להגן על היהודים מפני האוכלוסייה הפולנית העויינת.

סיבה לא מוצהרת/סמויה - אמיתית:

· גורם אידיאולוגי – באמצעות הגטו מימשו הנאצים את תורת הגזע ואת האנטישמיות שבאידיאולוגיה.

הקושי לשמור על צלם אנוש – התנאים הבלתי אנושיים שיצרו הנאצים במכוון בגטו (רעב כבד, ניתוק מן העולם החיצון ומחסור בתרופות), יחד עם איסור על פעילות חינוכית-תרבותית – נועדו לטשטש כל צלם אנוש אצל היהודים, לשבור את רוחם ולהכחידם פיזית באופן איטי ואכזרי.

ב. הסבר המושג "**קידוש החיים**" – הגבורה היהודית בגטאות.

מאחר והנאצים לא רצו רק לשבור את רוחם של היהודים אלא אף לחסל אותם פיזית, החליטו היהודים בגטו כי לחיים יש ערך עליון. על כן יש לעשות הכול כדי להיצמד לחיים

ובכך להילחם בניסיונות הנאצים להטביע ביהודים (תו) סימן של תת אדם. המושג "קידוש החיים" כולל את כל הפעולות שהיהודים עשו כדי להציל חיי אדם, לשמור על כבודם כיהודים ועל צלם אנוש. רעיון זה נוסח לראשונה על-ידי הרב ניסנבוים מגטו וורשה, אשר קבע: "בעבר דרשו אויבנו את הנשמה היהודית, ועתה דורשים הם את הגוף היהודי, וחובה עלינו לשמור עליו". עתה, קבע הרב, יש להיצמד לחיים בכל מחיר, יש לשרוד ולנהל אורח חיים אנושי ומכובד ככל האפשר.

ניתן לומר שכל דרכי ההתמודדות והמאבק של היהודים, גם בתחום הפיזי וגם בתחום הרוחני, הן הוכחה לכך שהיהודים אכן מימשו את רעיון קידוש החיים. יתרה מזו, העובדה שמספר המתאבדים היה נמוך ביותר היא הוכחה לכישלונם של הנאצים בניסיונם לגרום ליהודים להרגיש שהם לא בני אנוש (דה-הומניזציה).

תצלום 1

פעילות חינוכית – למרות האיסור הנאצי הקימו היהודים מסגרות חינוך בלתי חוקיות, כמו גני ילדים ובתי ספר. תפקידן של מסגרות ופעילויות אלו היה לספק מוצא רוחני מהמציאות היומיומית, וכן לספק מסגרת ותוכן לחיים, כתגובת נגד למדיניות הנאצית, שעיקרה היה לגרום ליהודים להרגיש שהם לא בני אנוש.

בתמונה רואים מורה ותלמיד יהודים.

תצלום 2

פעילות דתית – על אף האיסורים החד משמעיים של הנאצים המשיכו חלק מהיהודים לקיים אורח חיים דתי בסתר, להתפלל ולשמור על כשרות.

בתמונה רואים יהודים מקיימים פולחן דתי.

תצלום 3

פעילות תרבותית ענפה – למרות האיסור הנאצי הקימו היהודים מסגרות תרבותיות ענפות. היהודים בגטאות הקימו תיאטרון יהודי, מקהלות ותזמורת.

בתמונה רואים מקהלה, הצגת ילדות או מופע.

2. האידיאולוגיה הנאצית

א. **עיקרון המנהיג –** המפלגה הנאצית קראה לביטול רצון הפרט (אזרח) בפני המנהיג העליון (הפיהרר). היטלר הוא הפיהרר, שנבחר להוביל את גרמניה ולהושיע אותה ממעמקי האסון והחרפה שהוטלו עליה במסגרת חוזה ורסאי. האמונה במנהיג ובדרך שלטונו מחייבת צייתנות מוחלטת של העם כלפי הפיהרר. בידי הפיהרר כל סמכויות

המדינה, ואין לערער על קביעותיו: "עם אחד, ריך אחד, מנהיג אחד".

"מרחב מחיה" – כמו בעלי החיים, שמלחמת הקיום שלהם היא קודם כל על מזון ועל טריטוריה, כך גם במלחמת הגזעים האנושית. ההשתלטות במזרח על ברית-המועצות ועל פולין תבטיח את עתידו של העם הגרמני: אזור זה, שתמיד היה בראש שאיפות הכיבוש של הגרמנים (בעיקר של בעלי האחוזות הפרוסים בצפון מזרח המדינה), היה משופע באמצעי קיום חיוניים להתפתחות האומה ולקיומה בעתיד. באוקראינה ובקווקז יש שדות חיטה ואוצרות טבע, כמו פחם וברזל. בנוסף לכך, הייתה שאיפה לכבוש את מזרח אירופה במטרה להפוך את העמים הסלאבים לעבדי הרייך. יש לתקן ולהתאים את היחס שבין גודלו המספרי של הגזע הארי שבגרמניה לבין שטח המדינה (הנתון) באמצעות מסע השתלטות וכיבושים מזרחה, ובכך ליצור מרחב מחיה ללאום הגרמני.

עיקרון האנטישמיות – הדימוי היהודי בעיני הנאצים:

היהודים נחשבו לאנטי גזע.
תכונותיהם השטניות (החיצוניות והפנימיות) של היהודים הן מולדות ולא ניתנות לשינוי.
מבחינה פיזית- מדעית המראה החיצוני שלהם דוחה: הם מכוערים, בעלי אף ייחודי, מצח רחב, גמלוניים ומעוותים במראם מטיל האימה.
מבחינה רוחנית- מדעית: יש בהם תכונות שטניות של ערמומיות, טפילות ונצלנות, והם זוממים באופן מתמיד להרעיל את הגזע הארי באמצעות פיתוי נערות גרמניות ונישואי תערובת, ואגב כך מטמאים את הדם הגרמני.
היהודים הוגדרו כמטמאי התרבות האנושית, כטפילים שחיים על גבו של מעמד הפועלים ושל האנושות כולה (קפיטליסטים).
היהודים שואפים לשלוט בעולם על-ידי השתלטות על מוקדי הכוח הכלכליים והפוליטיים.
היהודים המציאו את המשטר הקומוניסטי ומובילים אותו על מנת להשתלט על האנושות כולה.
בנוסף, היהודים הם אלו שהביאו את חרפת האסון של חוזה ורסאי על העם הגרמני, מאחר והממשלה הסוציאל-דמוקרטית בגרמניה, שזוהתה על-ידי הנאצים כמפלגה יהודית, הייתה זו שחתמה על הסכם ורסאי המשפיל.
הגזע הארי והיטלר עצמו נבחרו ונועדו לבלום את מזימת היהודים לפני שייהרס העולם. כלומר, היטלר ראה בתפקיד זה שליחות להצלת העולם מפני היהודים.

3. עליית הנאצים לשלטון

א. **חולשתה של רפובליקת ויימאר – חוקת "רפובליקת ויימאר"** הדמוקרטית לא הגבילה באופן מהותי את קיומן של תנועות קיצוניות בגרמניה ואת פעילותן, ובהן המפלגה הנאצית. נוכחות המפלגה הנאצית הייתה מרשימה ברחבי המדינה: היא הקימה ארגונים שונים כמו ה-S.A., ה-S.S. והנוער ההיטלראי – כל הגופים הללו הפיצו את התעמולה הנאצית באמצעות אסיפות, הפגנות, מצעדים וסמלים. כך נעשו מספר ניסיונות הפיכה מכלל קצוות הקשת הפוליטית. אלה העידו על אי שביעות רצון כללית ממשטר זה. גדודי צבא שגילו נאמנות למשטר הקיסרי מחד ופעילים קומוניסטים שניסו לבצע הפיכה קומוניסטית מאידך – כל אלה ניסו, כל אחד בדרכו, למוטט את המשטר הדמוקרטי, ללא הצלחה. בשנת 1923 ניסה היטלר לבצע ניסיון הפיכה. הוא ביקש להשתלט על מינכן, מדינת בוואריה, ולאחר מכן על גרמניה כולה. המרד אמנם נכשל, אך חיזק את מעמדו של היטלר בפוליטיקה הגרמנית והחליש עוד יותר את הלגיטימיות של הדמוקרטיה בגרמניה.

משבר כלכלי-חברתי בעקבות המלחמה – גרמניה ניזוקה מאוד בשל המלחמה ותוצאותיה. בנוסף

לגרעון העצום בשל עלות המלחמה, היא נאלצה לשלם פיצויים כבדים בכסף ובחומרי גלם למדינות המנצחות. בנוסף היה עליה לוותר על שטחים תעשייתיים כדוגמת חבל הסאר. המשבר הכלכלי כלל, בין השאר, שיעורי אבטלה גבוהים, שחיקת ערך המטבע ופגיעה קשה במעמד הבינוני. מיליוני החיילים התקשו להשתלב בכלכלה ובחברה, וכך גבר אי האמון של הציבור במשטר הדמוקרטי שזוהה כגורם המרכזי להיווצרות המשברים וכוחסר יכולת של ממש להתמודד עימם.

ב. צעד שפגע בדמוקרטיה בגרמניה:

חוקת "חוק ההסמכה" – בעקבות התחזקות המפלגה הנאצית בבחירות מרץ 1933, הצליחה המפלגה הנאצית להעביר את חוק ההסמכה בפרלמנט. חוק זה העניק לממשלה, כלומר להיטלר, את הזכות הבלעדית לחוקק חוקים – זכות שהייתה שמורה ברפובליקה לפרלמנט בלבד. כך הפקיע את סמכויות הפרלמנט והותיר אותו ואת חוקת ויימאר ריקים מתוכן. היטלר ביטל עיקרון חשוב בדמוקרטיה, הפרדת רשויות, בדרך ליצור משטר טוטליטרי שבו ירוכזו מירב הסמכויות בידי מנהיג אחד. החוק הפך את גרמניה לדיקטטורה חוקית.

צעד שחיזק את תמיכת העם הגרמני במשטר הנאצי:

חוקת החוק להשבת הפקידות המקצועית על כנה – היטלר ביקש לטהר את המנגנון הממשלתי (עובדי מדינה, לרבות פקידים) מגורמים שהוגדרו כבלתי מתאימים לרוח האידיאולוגיה והמשטר. כך סילק היטלר עובדי מדינה שמונו בתקופת רפובליקת ויימאר,

ובניהם יהודים וגרמנים ארים שהשקפת עולמם הייתה דמוקרטית. מהלך זה יצר מקומות תעסוקה רבים לגרמנים.

פרק שני

4. מקור- המרד בגטאות

א. הסיבות שהביאו את חברי תנועות הנוער לקרוא למרד:

חברי תנועות הנוער היו מלוכדים עוד לפני המלחמה והתלכדו עוד יותר במהלכה. הם המשיכו לחיות את המציאות לפי תפיסותיהם הרעיוניות והתרבותיות ולא יישרו קו עם החשיבה הרציונלית של המבוגרים ושל היודנראטים. יתרה מכך, הם האמינו באידיאולוגיות מהפכניות אשר שאפו לשנות את החברה, ולכן התעמתו עם המבוגרים, שנתפסו בעיניהם כשוגים באשליות באמצעות אסטרטגיית "עבודה כהצלה". חברי תנועות הנוער הבינו שאין דרך חלופית, ולכן הם היו הראשונים ליטול את נס המרד, לקבל עליהם את עול האחריות לפעול בשם כלל תושבי הגטו תוך סיכון התושבים במוות, והכול בשם הרעיונות שבהם האמינו.

חברי תנועות הנוער היו צעירים, נועזים וללא מחוייבות למשפחה, ולכן היו נכונים להסתכן ולהקריב את עצמם למען האידיאלים שבהם האמינו. הם חונכו לנאמנות לעקרונותיהם ולהקרבה כערכים עליונים. לעומת זאת המבוגרים והיודנראטים נשאו באחריות כבדה למשפחותיהם ולכלל הציבור (ראו הדילמות של היודנראטים), ולכן נמנעו מנקיטה בפתרונות הקיצוניים שהציעו אנשי תנועות הנוער.

לחברי תנועות הנוער היה את האומץ והכוח לראות את הצפוי, לומר אותו בקול ולתבוע מעצמם ללכת בדרך האמת הפנימית שלהם. הם ויתרו על הצלתם האישית באמצעות בריחה או מסתור והדגישו את הכלל ולא את הפרט. הם הדגישו את כבוד העם היהודי, את כבוד התנועה ואת המשך המאבק.

ההתלבטויות של המורדים:

היכן יש לארגן את המרד – בתוך הגטו, מחוצה לו או יחד עם הפרטיזנים?

מרד בשטח הגטו משמעו קושי רב בארגון המרד ובאימון במקום סגור, מבודד וצפוף, תחת פיקוח הדוק של הנאצים ומתוך חשש שהמורדים יוסגרו או ייתפסו. המבוגרים בעלי המשפחות, היודנראטים ואנשי המשטרה היהודית התנגדו למרד, והיה חשש כבד מפני הלשנה או מפני אי שיתוף פעולה החיוני להצלחת המרד.

עיתוי המרד: היה קושי רב בקביעת עיתוי למרד; עיתוי מוקדם מדי יוביל לחיסול הגטו כולו, ועיתוי מאוחר מדי לא יאפשר למורדים לפעול. הכרזה על מרד הצריכה תכנון מדויק של עיתוי פתיחת הקרבות, ולשם כך היה צורך באיסוף מודיעין על התנהלותם השגרתית של הנאצים, אך אלו שינו את דפוסי פעילותם בגטאות, עובדה שהקשתה על החלטה משותפת בדבר עיתוי פתיחת המרד.

ב. הייחוד של מרד גטו ורשה:

היה זה המרד העירוני הראשון מקרב כלל המרידות בגטאות.

המרד נמשך זמן רב יחסית – 27 יום. הלוחמה ההרואית של 60,000 תושבי הגטו בתנאים קשים הביאה לנסיגות חוזרות ונשנות של הכוחות הגרמניים, שספגו מאות נפגעים.

היקף התמיכה: כלל האוכלוסייה, 60,000 איש, תמכה במורדים והסתתרה בבונקרים כחלק ממאמץ ההתנגדות הכולל. הייתה זו הפעם הראשונה שבה היה שיתוף פעולה מלא בין עשרות אלפי תושבי הגטו ללוחמים – דבר שבא לידי ביטוי כאשר הנאצים נכנסו לגטו ומצאו אותו, לכאורה, שומם מאדם. היודנראט והמשטרה היהודית איבדו את השליטה על אנשי הגטו.

שיתוף הפעולה בין כלל הפלגים ותנועות הנוער המגוונות בגטו, אשר התגברו על חילוקי הדעות ביניהם והתאגדו לראשונה במאבק משותף בהנהגת מרדכי אנילביץ'.

ההכנות למרד נערכו חודשים ארוכים מראש, והן כללו הכנת בונקרים תת-קרקעיים, הכנת מזון ושתייה לחודשים ארוכים, הכנת תרופות, יצירת פתחי אוורור וחיבור קווי חשמל וצינורות מים.

המורדים הצליחו לנטרל כוחות גרמניים גדולים – 2,000 חיילים, כולל טנקים, עד שהוחלט להעלות באש את הגטו. רק אז נכנעו אחרוני התושבים, והנאצים החליטו לשרוף את בית הכנסת הגדול בוורשה.

המרד היהודי זכה לכבוד בלתי רגיל בקרב המחתרת הפולנית, אשר סירבה עד אז לשתף פעולה עם הכוחות היהודים. העיתונות המחתרתית הפולנית שאבה השראה מהמרד היהודי, ותוך זמן קצר מרדה המחתרת הפולנית כנגד הכוחות הנאצים בוורשה.

דוגמאות מהקטע לייחוד של מרד גטו ורשה:

"הושגה נסיגת האויב"

"היערכות היחידות"

א.5. מדוע כונסה הוועידה:

תיאום ארגוני ומנהלי (שיתוף פעולה) בין כל הגופים שייקחו חלק ב"פתרון הסופי" –

חלוקת תפקידים וחלוקת אחריות.

כינוס נציגי המשרדים השונים ברייך נועד לרתום/לגייס את הרשויות האזרחיות והצבאיות למשימה המרכזית של הרייך – הפיכת "הפתרון הסופי" לשיטתי ולכללי אירופי.

קביעת סמכות עליונה לפסיקה במקרה של חילוקי דעות בין הרשויות השונות שייטלו חלק במבצע. נקבע שהפוסק יהיה ה-S.S..

הטוטליות של "הפתרון הסופי":

הנאצים נקבו במספר המוערך של הקהילות היהודיות בכל ארץ וארץ באירופה אשר יועדו להשמדה – דבר המעיד על ההיקף הרחב של ההשמדה ועל כוונותיהם להשמיד את כלל היהודים עד האחרון שבהם, 11 מיליון.

הטוטליות של "הפתרון הסופי" – השמדה עד היהודי האחרון – אפילו של קהילות קטנות כמו 200 יהודי אלבניה ו-1300 יהודי נורווגיה. ההגזמה במספר יהודי ברית-המועצות נועדה ליצירת דמוניזציה של הציבור היהודי שם.

מאפיין נוסף של "הפתרון הסופי", לצד גלובליות וטוטאליות, הוא מירכוז של הגופים הממשלתיים לשם הצלחת המבצע ויעילותו.

ב. מדוע בחרה רוב האוכלוסייה המקומית "לעמוד מהצד"

מסורת אנטישמית (מסורת גזענית) – אנטישמיות שהתקיימה במקום וחוזקה על-ידי התעמולה הנאצית "חיסנה" את הציבור מפני גילוי אהדה ליהודים. יש חוקרים שמצביעים על התאמה בין מידת האנטישמיות ועוצמתה במקום מסוים לבין נכונות התושבים לסייע ליהודים או לשתף פעולה עם הנאצים; בדנמרק, הנעדרת מסורת אנטישמית, ניצלו רוב היהודים בזכות האוכלוסייה המקומית, ואילו בפולין ובליטא, בעלות מסורת אנטישמית ענפה, נמחו רוב הקהילות.

זיהוי יהודים עם הקומוניזם – יהודים זוהו כקומוניסטים, בעיקר במקומות שנכבשו על-ידי ברית-המועצות, כמו מזרח פולין וליטא. בעיני הפולנים והליטאים היו הסובייטים בבחינת כובשים ואויבים, שמטרתם לחלק את המדינה ולבטל את עצמאותה. לכן נוצר ליהודים דימוי של בוגדים ומשתפי פעולה עם האויב.

המניעים של משתפי הפעולה עם הנאצים:

חמדנות לרכוש היהודי – היו באוכלוסייה אנשים שרצו לקבל לידיהם חלק מהרכוש המופקע של היהודים: עסקים, מפעלים, אדמות וכדומה.

דרגת הכיבוש הגרמני/הפחד מפני הגרמנים – במקומות שבהם שלטו הנאצים באופן ישיר, כמו פולין ואוקראינה, נמנעו האזרחים מסיוע ליהודים מתוך פחד מפני הגרמנים ומפני המשטרה המקומית, ששיתפה עימם פעולה. ההנהגה הנאצית נלחמה באיכרים שנתנו מחסה ליהודים ועודדה את שיתוף הפעולה של הרשויות המקומיות בחיסול התופעה. ראשי הכפרים, בעיקר בפולין, באוקראינה וברוסיה הלבנה אולצו לדווח לרשויות הגרמניות על זהותו של כל אדם חדש שהגיע לכפר, כולל ילדים ותינוקות. כמו כן הקימה המשטרה הגרמנית רשת מלשינים כדי לאסוף מידע על כל יהודי שמסתתר. הגרמנים איימו בעונש קולקטיבי עבור כל התושבים בכפר שבו ימצאו יהודים – שריפת בתי הכפר ועונש מוות לאדם המסתיר יהודי.

6. הגטאות בזמן "הפתרון הסופי"

א. מדוע התקשרו היהודים להבין שמטרת הנאצים היא השמדה:

היודנראט התלבטו האם לשתף את תושבי הגטו במידע לגבי מדיניות ההשמדה? האם לעדכן את היהודים כי מי שיוצא משערי הגטו נשלח למוות? עדכון היהודים פירושו סיכוי מסוים להצלתם; אי עדכון פירושו הונאה, מכיוון שנאמר להם כי הם נשלחים לעבודה ולא להשמדה. דילמה זו מתחדדת על רקע השניות בתפקידם של היודנראטים. יש לזכור כי הם מונו על ידי הנאצים, והיו מחוייבים להוראותיהם; יחד עם זאת הם נטלו על עצמם את האחריות לדאוג לקהילת היהודים בגטאות.

חשאיות הפתרון הסופי. הנאצים לא חשפו את מזימתם הרצחנית. חיסול יהדות אירופה התרחש בחשאי, הרחק ממרכזים עירוניים. רוב רובם של מי שנשלח להשמדה לא שרד ולא היה ניתן כמעט לקבל מידע אודות "השילוחים"

ב. דילמות של היודנראט

1. דילמת השילוחים: האם להמשיך ולמלא את הוראות הנאצים ולשתף עימם פעולה, בהנחה שאולי יהיה ניתן להציל חלק מהיהודים, או לסרב לפקודותיהם ולהימנע מלמסור את בני עמם להשמדה. האם ניתן להציל חלק מהיהודים? כל ניסיון להציל את יהודי הגטו מהשילוחים למחנות ההשמדה משמעותו הפרת הוראות הנאצים וסכנה לכלל תושבי הגטו.

היודנראטים נאלצו לבחור מי ישלח להשמדה במסגרת מילוי מכסת השילוחים בכל אקציה. בספטמבר 1942 יצרו הנאצים דילמה אכזרית עבור היודנראטים בגטו לודז' (ראו בהמשך). הם הורו לגרש (כלומר, לשלוח להשמדה) כ-20 אלף יהודים, זקנים וילדים. על היודנראטים הוטלה משימה לשכנע את תושבי הגטו למסור את ילדיהם להשמדה; אם לא ימסרו את ילדיהם, הנאצים ישלחו את כלל תושבי הגטו להשמדה.

האם להמשיך בבניית גטו יצרני, בהנחה שכך ניתן יהיה לדחות את חיסול הגטו עד לניצחון בעלות הברית, או להימנע מעבודה המסייעת לגרמניה במאמץ המלחמתי ושוחקת את כוחם של היהודים?

דרך התמודדות עם דילמה אחת

2. סירוב למלא את הגזירות הגרמניות

בגטו לבוב כתב ביומנו ראש היודנראט, ד"ר פרנס: "כל עוד אני מכהן כראש היודנראט... שום פקיד במנגנון המועצה... לא ייתן יד למילוי הדרישה הגרמנית...". פרנס נרצח על-ידי הגרמנים.

פרק שלישי

7. מקור- הוויכוח על הכרזת המדינה

א. הסיכון בהכרזת העצמאות על פי הקטע:

העדר צבא סדיר הנשען על חיל אוויר, תותחים ומשוריינים. פלישה של חמישה צבאות סדירים חייבה לנהל את המלחמה ע"פ תורת לחימה של צבאות סדירים ולא של מחתרות. כוחות ההנה היהודים היו מצומצמים ומאוד דלים. מטוסים שהיו אמורים להגיע לא הגיעו.

ציטוטים מהקטע

"הכוחות הסדירים של הארצות השכנות... יש להם יתרון"

"כוחות האוויר שלנו אינם"

היתרונות של הכוחות היהודים טמון היה במוטיבציה העצומה של הכוחות הלוחמים, שידעו כי מדובר במלחמת קיום על אדמתם ועל מולדתם, וכי פירושה של תבוסה הוא אובדן קיומי. יתרה מזו, בצד היהודי היה עורף אזרחי חזק ומאורגן בעל מורל גבוה מאוד כביטוי להסכמה הרחבה של כלל הציבור למטרות המלחמה ולמנהיגות. כל זאת בניגוד גמור לצד הערבי אשר היה משופע במחלוקות פנימיות ובינלאומיות.

ב.תקופה שלישית: פלישת חמשת צבאות ערב.

הכוח המצרי, שהיה הגדול ביותר, עשה את דרכו לת"א ונעצר סמוך לאשדוד. הלגיון הערבי (ירדן) כבש את גוש-עציון ולא אפשר לצד היהודי להשתלט על הצירים החשובים לירושלים המנותקת, ובכללם אזור לטרון. רק כאשר נתגלתה דרך עוקפת, "דרך בורמה", ניתן היה להעביר אספקה לירושלים הנצורה. הסורים ביקשו לפרוץ לעמק הירדן ולגליל ופלושו לישובים צמח, מסדה ומשמר הירדן – שם התבססו. צבא לבנון כבש את מלכיה.

טענות נגד מועד הכרזת העצמאות:

מדינות ערב איימו בפלישה מיידית אם תוכרז המדינה היהודית החדשה. מפקדי ההגנה הציגו לבן-גוריון תמונה פסימית בנוגע לסיכויים לעמוד במתקפה מול צבאות סדירים, המשופעים בנשק כבד ומודרני. בשלב זה של הלחימה (מאי 1948) היו ירושלים העתיקה וגוש עציון בשליטה ערבית ולכן הדרישה הייתה לדחות את ההכרזה עד אשר ישוחררו אזורים חיוניים אלו.

8. מאבק היישוב בשלטון הבריטי

א. הסיבות למאבק המחתרות בבריטים:

1. התנועה הציונית וראשי היישוב היהודי תלו תקוות במפלגת הלייבור, שהתמודדה על השלטון בבריטניה עם סיום המלחמה. טרם הבחירות מפלגה זו התחייבה לשנות את המדיניות הבריטית בארץ-ישראל, כלומר לבטל את "הספר הלבן השלישי" משנת 1939, לאפשר לניצולי השואה באירופה לעלות לארץ-ישראל ולפעול למען הקמת בית-לאומי כבסיס לעצמאות היהודית בארץ-ישראל. אולם בפועל המשיכה הממשלה החדשה את מדיניות קודמתה (התחייבות כי הארץ תימסר לערבים והגבלה חמורה על העלייה וההתיישבות היהודית בארץ-ישראל). אכזבה זו מאי קיום ההבטחה הביאה להכרה בקרב מנהיגי היישוב היהודי כי עליהם להיאבק בבריטניה על מנת לשנות את מדיניותה.

2. התחמקות בריטניה ממסקנות הוועדה האנגלו-אמריקאית הביאה את ראשי ארגון "ההגנה" להכרה כי לא ניתן יהיה להשפיע על המדיניות הבריטית ללא מאבק בבריטים עד לסילוקם מן הארץ.

3. מצבם של עקורי השואה במחנות הביא לאחדות בקרב כל הפלגים, שהסכימו לשתף פעולה ולהיאבק יחדיו למען עלייתם ארצה של העקורים. ההערכה הייתה כי מאבק כולל של היישוב כולו יביא להשפעה רבה יותר על הבריטים ועל דעת הקהל העולמית.

הסיבות להפסקת המאבק:

1. "השבת השחורה" והשלכותיה העתידיות (ראו פירוט בפסקה הקודמת).
2. פיצוץ מלון "המלך דוד" – ביולי 1946, לאחר השבת השחורה ובניגוד לעמדה הסופית של "ועדת X", פוצץ ארגון האצ"ל את האגף הדרומי של מלון "המלך דוד" בירושלים. כתוצאה מהפיצוץ נהרגו 25 בריטים, 17 יהודים ו-40 ערבים. תגובת תנועת המרי הייתה שלילה מוחלטת של ההרג הרב ושל רצח החפים מפשע. התגובה הבינלאומית הייתה חריפה. היישוב היהודי הצטייר כפועל בצעדי טרור, ולא כנאבק באופן לגיטימי למימוש לאומיותו. ארגון "ההגנה" הגיע למסקנה שהמאבק המשותף לא הביא לשינוי המדיניות הבריטית, ושהמאבק עלול לסכן את המפעל הציוני ואת הקמתה של מדינה יהודית.

ב. מאבק בתחום ההעפלה

מדוע החשוב ביותר לדעתי:

- הצלת פליטי השואה והגשמת שאיפתם להקים את ביתם החדש בארץ-ישראל
 - לעורר את דעת הקהל בעולם כנגד מדיניות הספר הלבן מתוך תקווה ללחץ בינלאומי שיגרור שינוי במדיניות הבריטית.
 - חיזוק היישוב – הגדלת מספר היהודים בארץ-ישראל כחלק מההיערכות לקראת עימות עתידי עם הערבים וכדרך עיצוב גבולות המדינה היהודית בעתיד באמצעות יישוב העולים בכל רחבי הארץ, ובעיקר ביישובי ספר.
- מקיץ 1945 עד יום הקמת המדינה באמצע מאי 1948, גבר מאוד זרם המעפילים, כמעט כולם ניצולי שואת אירופה. עם תום מלחמת העולם השנייה הפכה ההעפלה לאחד המרכיבים הראשונים במעלה של מאבק היישוב היהודי בארץ-ישראל לעצמאותו. המעפילים היו עתה לוחמי הקו הראשון במאבק הציוני האנטי-בריטי. מאבק זה הוכר בעולם, והיה לגורם מכריע במאבק המדיני לעצמאות. עמדתה העיקשת של בריטניה נגד עלייתם של ניצולי השואה פגעה מאוד במעמדה הבינלאומי והציג אותה כאימפריה כוחנית, הנוקטת במדיניות בלתי אנושית כלפי חסרי ישע.

9. הסכמי שביתת הנשק ובעיית הפליטים

א. מניעי מדינת ישראל

- הנחת היסוד של ישראל הייתה שההסכמים יובילו למו"מ לשלום, כלומר להסדרי קבע במזרח-התיכון.

ישראל התקשתה להתמיד במאמץ המלחמתי הממושך מאחר וספגה אבידות רבות והתקשתה לממן את הוצאות המלחמה האדירות. היא ביקשה להפנות את תקציביה ואת משאביה לקליטת עולים ולביסוס המדינה הצעירה. בן-גוריון העריך כי הפסקת המלחמה וקביעת הסדרי שלום עם מדינות ערב חיוניים לפריחת ישראל. ישראל זקוקה לסיום המלחמה לצורך קליטת אלפי עולים שהגיעו מאירופה ומארצות האסלאם.

הרצון לסיים את המלחמה תוך הבטחת הישגיה של ישראל, שהיו בגדר חריגה ברורה מתכנית החלוקה של האו"ם.

הרצון לזכות בהכרה בינלאומית, כולל קבלה לאו"ם

מניעי מצריים

הצלת חטיבה שלמה שנלכדה בכיס פאלוג'ה (קרית גת של היום), כוח שהיה חיוני לשיקום הצבא המצרי לאחר המלחמה ולשם מניעת העברת רצועת עזה למלך הירדני עבדאללה.

מניעי ירדן

הירדנים שלטו על חלק מאזורי יו"ש, שיועדו, על פי תכנית האו"ם, למדינה הערבית. המלך עבדאללה רצה לספח אזורים אלה לממלכתו כדי למנוע הקמת מדינה פלסטינית עצמאית. הוא קיווה לזכות בהכרה בינלאומית בצעד זה באמצעות תמיכה ישראלית שתוביל לגיבוי בינלאומי, בעיקר אמריקאי.

מניעי לבנון

הוצאת צה"ל מדרום המדינה.

ב. **בעיית הפליטים הפלסטינים – בעיית הפליטים נוצרה במהלך מלחמת העצמאות, והיא מהווה את אחד הנושאים המרכזיים והשנויים במחלוקת בין מדינת ישראל לבין העם הפלסטיני ולבין העולם הערבי כולו עד עצם היום הזה.** כאשר החלו הכוחות היהודים לעבור לאסטרטגיית התקפה, החל להתעורר פחד בקרב האוכלוסייה הערבית בארץ. את תחושת הפחד ליבו שידורים בתחנות ערביות שהציגו את הלוחמים היהודים כשואפי נקם והרג. את הבריחה של ערביי ארץ-ישראל ב-1948 לא עצרה ההנהגה המקומית, וברוב המקרים היו חבריה ראשנים לבריחה. גם צבאות ערב לא הציגו עצמם כמי שבאו כדי לסייע לערביי ארץ-ישראל ולא פעלו כגורם מרגיע שיעצור את הבריחה. המנהיגות היהודית נקטה בעמדה שלא מונעת את הבריחה ולא מאפשרת לבורחים לחזור. ישנן מספר גישות המסבירות כיצד נוצרה הבעיה. הצד הערבי טוען כי מדינת ישראל (וקודם לכן היישוב היהודי) גרשה במכוון את האוכלוסייה הערבית בתכנית יזומה לשם טיהור ארץ-ישראל מאוכלוסייה ערבית.

גישה נוספת שבה תומך הצד הישראלי טוענת כי הפלסטינים ברחו מארץ-ישראל בזמן המלחמה ביוזמתם של מנהיגי העולם הערבי ובעידודם. אותם מנהיגים הבטיחו

לאוכלוסייה שנמלטה כי יותר להם לשוב לביתם ולאדמתם לאחר חיסול המדינה היהודית.

הצד הערבי טוען כי מדובר על כמיליון פליטים, ואילו הצד הישראלי טוען כי מדובר במספרים קטנים בהרבה. החל מתחילת המלחמה נקטו ראשי היישוב היהודי, ולאחר מכן הממשלה הישראלית, במדיניות של מניעה מהפליטים לשוב למקומות מגוריהם. במו"מ שניהלה ישראל על הסכמי שביתת הנשק ברודוס הסכים בן-גוריון להחזרת מספר פליטים קטן יחסית תמורת התחייבות לאי העלאת הבעיה בעתיד. בעיני ישראל זכות השיבה לפליטים נתפסת כאיום מסוכן על קיומה של המדינה ועל היותה מדינה יהודית. ראשי מדינות ערב סרבו להצעת הפשרה הישראלית ולמעשה לכל רעיון של ישוב הפליטים במדינתם וריכזו אותם במחנות פליטים. העולם הערבי והפליטים עצמם דורשים להשיב את כל מי שגורש מארץ-ישראל, להחזיר את אדמתו ולקבל פיצוי על רכושו שאבד. רק בירדן שולבו הפליטים כאזרחים לכל דבר.

פרק רביעי

10. מקור מ"כור היתוך" ל"רב תרבותיות"

א. תפיסת "כור היתוך" מדיניות קליטת העלייה לישראל עברה שינויים משמעותיים במהלך ששת העשורים לקיום המדינה-מתפיסת 'כור היתוך' לגישת הרב התרבותיות. הביטוי 'כור היתוך' מתייחס למדיניות ממשלת ישראל בשנותיה הראשונות, ולפיה העולים מתפוצות ישראל יתאימו עצמם לכלל האומה הישראלית המתחדשת שסימלה המייצג הוא הצבר. למעשה הייתה תפיסה המשכיות של הגישה שרווחה בקרב מנהיגי היישוב עוד בתקופה שקדמה להקמת המדינה.

המטרה הייתה התאמת העולים החדשים, מכל הארצות, למודל "היהודי החדש" המבטא בתרבותו, בעיסוקיו ובהופעתו את המהפכה הציונית, שעמדה בניגוד לכל מה שהזכיר וסימל את היהודי בגולה. הכוונה הייתה לסלק את חוליי הגלות ולהניח יסודות לחברה יהודית חדשה ובריאה שתקום בארץ. נעשה רבות לטיפול הזהות הלאומית. השיח בתרבות הישראלית הדגיש את מוטיב דמות הצבר, הודגשה גבורת הלוחמים והגשמת קיבוץ הגלויות במדינת ישראל.

המטרה של תפיסת "הרב תרבותיות" שונה בתכלית. יש כאן ויתור על חלום יצירת חברה חדשה ואחידה, תוך הכרה שחברת מהגרים בנויה מפסיפס תרבותיות. בגישת הרב תרבותיות, הקבוצות השונות שומרות על זהותן, על האתניות, המנהגים, האמונות, והשפה שלהן, אך יחד עם זאת מאוחדות בנאמנותן הלאומית. יש כאן ביטוי לתהליך מעבר מתרבות שמעמידה במרכז את הפרט ומבטאת פלורליזם תרבותי.

ב. שני גורמים לאימוץ ה"רב תרבותיות"

קטע המקור שלפנינו מאת אבי פיקאר בספרו "העשור הרביעי" עוסק במעבר מגישת "כור היתוך" ל"רב תרבותיות".

אחד מן הגורמים למעבר לרב תרבותיות אשר מופיע בקטע המקור הוא שינוי אשר עבר

בקרב המזרחיים ויחסיהם עם החברה. על פי קטע המקור, בעוד שבעשורים הראשונים שאפו בני עדות המזרח להידמות לוותיקים האשכנזים, כפי שציפה מהם השלטון על פי גישת "כור ההיתוך", הרי שבשנות ה-80 בחרו המזרחיים להדגיש את השוני שלהם. המזרחיות שנחשבה בשלושה עשורים הראשונים כמטרד הפכה למקור לגאווה בשנות ה-80. המאבק שניהלו קודם לכן המזרחיים לשוויון, קיבל צבע אחר כעת, הם תבעו שוויון למרות השוני ולא שוויון מתוך רצון להידמות.

דוגמאות לגורם נוסף על פי מה שלמדתי:

1. **השפעת מלחמת יום הכיפורים** - גישת "כור ההיתוך" הייתה מזוהה באופן מוחלט עם הממסד השלטוני. מלחמת יום הכיפורים שברה את האמון שהיה כלפי הממסד השלטוני ויחד איתו גם שחררה אוכלוסיות רבות מהאמונה בגישת כור ההיתוך.
2. **מחאת הפנתרים השחורים** - מחאה זו העלתה אל המודעות הציבורית את תחושות הקיפוח של יוצאי ארצות האסלאם, מחאה זו הבליטה לראשונה את תרבותם של המזרחיים שהייתה עד אותה עת סגורה ב"גטאות", העובדה שתרבות זו הייתה שונה מתרבות "כור ההיתוך" של הממסד איפשרה את תחילת המעבר לרב תרבותיות. ההמשך של מחאה זו בא בשנות ה-80 עת נוסדה תנועת ש"ס בהנהגת הרב עובדיה יוסף. תנועה זו הבליטה את המגזר החרדי ספרדי שעד אותה עת קולו לא נשמע בציבוריות הישראלית של "כור ההיתוך".

3. **עליית הליכוד לשלטון** - בשנת 1977, ניצח הליכוד בראשותו של מנחם בגין בבחירות. גישת "כור ההיתוך" כאמור הייתה מזוהה עם הממסד השלטוני, ובעיקר עם מפלגות הפועלים שהיו עד אותה עת בשלטון. ניצחון הליכוד נתן לראשונה במה לקולות שלא נשמעו עד אותה עת בציבוריות הישראלית, כמו בני עיירות הפיתוח והמזרחיים.

שניים מן הביטויים לרב תרבותיות:

ביטוי על פי הקטע:

ביטויים לרב תרבותיות אותם מציין כותב הקטע הם חגיגות עדתיות נבדלות, **סגנון מוסיקלי** נבדל(ראשית הפריצה של המוסיקה המזרחית) ואף מפלגות נבדלות(כפי שהצגתי מעלה בהקמת ש"ס על ידי הרב עובדיה יוסף).

ביטוי אחד על פי מה שלמדתי:

אמנות – ייצוג התרבויות השונות: תיאטרון 'גשר', תערוכות אמנות אתיופיות; תיאטרון בשפה המרוקנית. בה בעת התרחש גם שינוי בתכנים האמנותיים – מהאדרת דמות הצבר והתמקדות בעצמאות היהודית המתחדשת אל עבר עיסוק בפרט ועולמו תוך ביקורת לגיטימית על מוסדות השלטון והחברה הישראלית.

11. **דהה קולוניזציה**

א. הקולוניאליזם החל במאה ה-16, כאשר ממלכות אירופיות, השתלטו על שטחים מעבר לים (כלומר לא באירופה-עיקרו של הקולוניאליזם באפריקה ובאסיה), ניצלו את משאביהם, השתלטו עליהם והפכו אותם למושבות, הרסו את מוסדותיהם הפוליטיים ומוטטו את המבנים החברתיים המסורתיים. לאחר מלחמת העולם השנייה התקיים בעולם תהליך הפוך, של דה קולוניזציה, כלומר, התפרקות של המעצמות משטחיהן הקולוניאליים, השתחררות המושבות משליטת המעצמות והפיכתן למדינות ריבוניות.

תהליך זה הוא בין השנים 1945 ועד לשנות ה-60 של המאה ה-20, כשברחבי אסיה ואפריקה השתחררו קרוב ל-800 מיליון איש מן השלטון הקולוניאלי האירופי וכ-40 מדינות זכו לריבונות. בתחילת תהליך זה קרסו האימפריות של שתי המעצמות הקולוניאליות הגדולות, בריטניה וצרפת, ולאחריהן האימפריה האפריקנית של פורטוגל. **גורמים אידיאולוגיים לתהליך זה:**
התפתחות רעיון הלאומיות – העמים הכבושים נחשפו לרעיונות אירופיים ובכך התחילו לפתח תודעה לאומית עצמית. בזמן מלחמת העולם השנייה גייסו הרבה תושבים

מהקולוניות (שטחים כבושים) לצבאות בריטניה וצרפת. חיילים אלו כבר לא נחשבו לנחותים מהחיילים הבריטים והצרפתים והם למדו מהחיילים האירופים מהי לאומיות. עם לאומיות זו מאוחר יותר הם נלחמו בשלטון הזר.

גורמים כלכליים לתהליך זה:

תוצאות מלחמת העולם השנייה – הנזקים הכלכליים הגבוהים של המלחמה אילצו את מדינות אירופה להשקיע כספים רבים בשיקום. השליטה על הקולוניות, העמיסו עליהם מבחינה כלכלית. היה להם קשה לכלכל גם את עצמם וגם את הקולוניות.

גורמים פוליטיים לתהליך זה:

מאבק של התנועות הלאומיות המקומיות בתוך הקולוניה – בתוך הקולוניות קמו תנועות לאומיות ששאפו להלחם בשלטון הזר וניהלו מאבק עיקש ואלים נגד השלטון הזר.
מאבקים אלו גרמו לנזקים בקרב השלטון וגם ליצירת דעת קהל שלילית על המדינות הכבושות.

ב. בשנת 1948 חיו בארצות האסלאם כמיליון יהודים. בשנת 1969 ירד מספרם לפחות מ-200,000 יהודים. כלומר תוך 20 שנה, 80% מהיהודים בארצות האסלאם עזבו את קהילותיהם.

הגורמים לעזיבת ארצות האסלאם ופירוק הקהילות היהודיות:

1. השפעת תהליך הדה-קולוניזציה: מרבית היהודים בארצות האסלאם קשרו את גורלם עם השלטון הקולוניאלי. היהודים השתלבו בתוך מסגרות השלטון של המעצמות הקולוניאליות ונהנו ממעמד כלכלי גבוה. כאשר החלו תהליכי הדה-קולוניזציה בארצות האסלאם, בהרבה מושבות שהיו תחת שלטון קולוניאלי צרפתי, היו מהומות ופרעות של תושבי המקום ביהודים, מפני שתנועות השחרור הלאומי במדינות אלה ראו ביהודים שלוחה של השלטון הקולוניאלי השנוא [משתפי פעולה]. התחזקות הזהות הלאומית במדינות אלה לוותה בשנאת זרים והכבידה על השתלבות היהודים בתהליך הדה-קולוניזציה.

2. השפעת הקמת מדינת ישראל ומלחמת העצמאות : הסכסוך הערבי הישראלי בא"י השפיע גם על היהודים בארצות האסלאם. במדינות שהשתתפו ישירות במלחמה נגד ישראל (מצרים, סוריה, לבנון ועירק), הייתה השפעה מיידית וקשה על מצב היהודים (מאסרים, הפקעת רכוש, פגיעות פיסיות). גם במדינות רחוקות יותר (איראן, תורכיה ותימן), הייתה התחזקות של המגמות הערביות ודחיית יהודים על רקע הניצחון הישראלי על מדינות ערב והפגיעה באחים המוסלמים בא"י. הערבים בארצות האסלאם הוציאו את זעמם על היהודים שחיו בארצותיהם.

3. מדיניות "חיסול הגלויות" : ממשלת ישראל רואה במדינת ישראל כמרכז העם היהודי כולו ועל כן היא אחראית לגורל היהודים בכל העולם. במסגרת זו ביצעה הממשלה מספר מבצעים גדולים להבאת קהילות יהודיות שלימות לאחר שמצבם הביטחוני התערער (עירק – עליית עזרא ונחמיה. תימן – על כנפי נשרים).

12. עלייה וקליטה

א. בהכרזת העצמאות נכתב: מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות". כלומר שכל יהודי יוכל לעלות למדינת ישראל. לאחר הקמת המדינה ממשלת ישראל הייתה צריכה להחליט מי יעלה ארצה ובאיזה דרך לקלוט אותם. לממשלת ישראל היו בעיות רבות בקליטת העולים ולכן הממשלה החליטה על מדיניות עלייה שהשתנתה לפי תקופות :

1. עליית הצלה (חיסול גלויות) - סוג עלייה זו התרחש מ 1948 עד תחילת שנות ה 50. היה צורך להעלות יהודים שנמצאים בסכנה מיידית. העלייה הקיפה כשני שלישים מהעלייה שהגיעה מארצות האסלאם. העלייה תוכננה בחשאיות ובמהירות, תוך סיכון רב לשליחים של ה"מוסד" והסוכנות היהודית, שארגנו את העלייה. דוגמאות לעלייה זו : עלייה מתימן "על כנפי נשרים" (1949) - במבצע זה עלו לארץ ברכבת אווירית 50,000 יהודים מתימן, דוגמה נוספת מבצע "עזרה ונחמיה" (1950) - עלייה מעיראק של 125,000 יהודים.

2. עלייה מבוקרת - בשנים 1952-1956 העלייה החלה להיות **סלקטיבית**, בשנים אלה היה חשש שעלייה גדולה תהיה מעמסה על המדינה וזו לא תוכל לקלוט אותם, לכן הוחלט להעלות יהודים עפ"י הקריטריונים הבאים :
- לתת העדפה לעליית יהודים הנמצאים במדינות או באיזורים שבהם נשקפת סכנה לחייהם.
- לתת העדפה לעליית צעירים המסוגלים להתפרנס ולהצטרף לכוח העבודה בארץ.
[לנוכח המדיניות החדשה, עוכבה העלאת יהודי איראן, מרוקו, תוניסיה ותורכיה].

במסגרת מדיניות העלייה המבוקרת ננקטו הצעדים הבאים :

א'. הוקמו ועדות מיון שהורכבו מנציגי המפלגות, מנציגי מחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות

היהודית ומנציגי ועדות רפואיות.

ב'. ועדות המיון יצרו מעין **סלקציה** של העולים, תוך העדפת צעירים עד גיל 35. ג'. ועדות המיון העדיפו לאפשר עלייה של צעירים בעלי רקע של פעילות ציונית, בעלי רכוש,

וצעירים כשירים לעבודה או בעלי מקצועות נדרשים למדינה.

ד'. חלק מיהודי מרוקו ותוניסיה הועברו למחנות מעבר בדרום צרפת, שם שהו עד לעלייתם ארצה.

חלק מיהודי צפון אפריקה הועברו למחנות סמוך לערים המרכזיות לקראת עלייתם ארצה.

הסוכנות היהודית ארגנה פעולות סיוע ליהודים במחנות.

הביקורת על העלייה המבוקרת = מדיניות הסלקציה עמדה בסתירה לחזון הציוני שדיבר

על העלאת כל היהודים לישראל. בנוסף, התברר שמדיניות הסלקציה התקיימה בעיקר לגבי יהודי צפון אפריקה, דבר שעורר טענות בדבר אפלייה. כתוצאה מהסלקציה פורקו משפחות וצעירים נותקו ממשפחותיהם. והוחמר מצבם הכלכלי של חלק ממשפחות היהודים בצפון אפריקה, שהפכו להיות תלויים מבחינה כלכלית בעבודת הצעירים [למבוגרים לא נמצאו מקומות עבודה].

לפיכך ניתן לומר שבשל מדיניות העלייה המבוקרת לא מומשה במלואה ההתחייבות להעלות כל יהודי כפי שהובעה בהכרזת העצמאות.

ב

1. הכפלת האוכלוסייה-לאחר קום המדינה החלו להגיע לארץ גלי עלייה גדולים של יהודים מאירופה ומארצות המזרח. עד 1960 הגיעו לישראל כמיליון עולים חדשים [700,000 ממדינות אירופה וכ-300,000 מארצות ערב], ומדינת ישראל הכפילה את כמות האוכלוסייה שלה. התנועה הציונית ומדינת ישראל שאפו לאורך השנים להעלות כמה שיותר עולים לישראל, על מנת ליצור בארץ רוב יהודי. עם כל הקשיים שנלוו לעלייה ההמונית, הצליחה מדינת ישראל בפרק זמן קצר לימור רוב יהודי מובהק.

2. פיזור האוכלוסייה-להקים ישובים חדשים באזורים בלתי מפותחים כמו הנגב והגליל. הסיסמא הייתה: "פיזור האוכלוסייה בישראל". מימוש החזון הציוני וחלק ממדיניות "כור ההיתוך" לפיו צריך לחנך את הדור הצעיר לציונות ולחלוציות. ליישב את גבולות המדינה להפוך אותם לחגורות בטחון למשל: שדרות, אופקים, ולשרת את הצרכים הביטחוניים. לקלוט עלייה בישובים חקלאים שיפתרו בעיות דיור ותעסוקה לכן הוקמו באזורים שוממים כמו דימונה ואילת, שמו אותם באזורים אלה על מנת שיפתחו את האזור מבחינה חקלאית ותעשייתית